

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE,
predstavljeni 26. marca 2020¹

Zadeva C-80/19

**E. E.,
ob udeležbi**

**Kauno miesto 4-ojo notaro biuro notaré Virginija Jariené,
K.-D. E.**

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (vrhovno sodišče, Litva))

„Postopek za sprejetje predhodne odločbe – Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah – Uredba (EU) št. 650/2012 – Področje uporabe – Pojem dedovanja s čezmejnimi posledicami – Pojem običajnega prebivališča – Uporaba pravil o mednarodni sodni pristojnosti za notarje – Pojem javne listine – Izbira prava, ki izhaja iz določil razpolaganja za primer smrti – Prehodne določbe – Določitev mednarodne sodne pristojnosti s strani zainteresiranih strank“

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (vrhovno sodišče, Litva) je postavilo več vprašanj za predhodno odločanje v zvezi z razlago Uredbe (EU) št. 650/2012². Meni, da je njihova razjasnitev potrebna za sprejetje odločitve o pravnem sredstvu zoper odločitev notarja te države, da ne ugotovi predlogu za uvedbo dedovanja in ne izda nacionalnega potrdila o dedovanju.
2. Spor je nastal v okviru dedovanja po litovski državljanke s prebivališčem v Nemčiji,³ ki je oporoko sestavila v Litvi in katere zapuščina je v tej državi. Njen sin, ki je prav tako litovski državljan, je pri notarju v Kaunasu (Litva) predlagal uvedbo dedovanja in izdajo potrdila o dedovanju, kar je notar odklonil ob sklicevanju na to, da ima zapustnica običajno prebivališče v Nemčiji.
3. Ob upoštevanju navodil Sodišča se bom v teh sklepnih predlogih omejil na četrto, peto in šesto vprašanje za predhodno odločanje. Vendar se bom pri njihovi analizi občasno skliceval tudi na vsebino nekaterih preostalih vprašanj.

1 Jezik izvirnika: španščina.

2 Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (UL 2012, L 359, str. 30, v nadaljevanju: Uredba).

3 Ta element dejanskega stanja je predmet razprave v sporu o glavni stvari.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije: Uredba št. 650/2012

4. Upoštevne so te uvodne izjave:

„(7) Pravilno delovanje notranjega trga bi bilo treba omogočiti z odpravo ovir za prosto gibanje oseb, ki se danes srečujejo s težavami pri uveljavljanju svojih pravic pri dedovanju s čezmejnimi posledicami. V evropskem območju pravice morajo imeti državljani možnost vnaprej urediti svoje dedovanje. Učinkovito je treba zagotavljati pravice dedičev in volilijemnikov, drugih oseb, ki so blizu zapustniku, ter upnikov zapuščine.

[...]

(20) Ta uredba bi morala upoštevati različne sisteme za urejanje dednih zadev, ki se uporabljajo v državah članicah. Zato bi moral imeti izraz ‚sodišče‘ v tej uredbi širok pomen, tako da se ne bi nanašal le na sodišča v pravem pomenu besede, ki izvajajo sodno funkcijo, temveč tudi na notarje ali matične urade v nekaterih državah članicah, ki v nekaterih dednih zadevah tako kot sodišča izvajajo sodno funkcijo, ter v nekaterih državah članicah na notarje in pravne strokovnjake, ki v določenih dednih zadevah izvajajo sodno funkcijo na podlagi prenosa pooblastil s strani sodišča. Za vsa sodišča, kot so opredeljena v tej uredbi, bi morala veljati pravila o pristojnosti iz te uredbe. Nasprotno pa izraz ‚sodišče‘ ne bi smel vključevati izvensodnih organov držav članic, ki so po nacionalnem pravu pooblašteni za obravnavanje dednih zadev, kot so notarji v večini držav članic, v katerih navadno ne izvajajo sodne funkcije.

(21) Ta uredba bi morala vsem notarjem, ki so pristojni za obravnavanje dednih zadev v državah članicah, omogočiti izvajanje te pristojnosti. Veljavnost pravil o pristojnosti iz te uredbe za notarje v določeni državi bi morala biti odvisna od tega, ali spadajo v opredelitev sodišča iz te uredbe.

[...]

(23) Zaradi vse večje mobilnosti evropskih državljanov bi bilo treba zaradi zagotovitve pravilnega delovanja pravosodja v Evropski uniji in zagotovitve obstoja resnične navezne okoliščine med dedovanjem in državo članico, v kateri se izvaja pristojnost, v tej uredbi določiti, da mora biti splošna navezna okoliščina za določitev pristojnosti in tudi prava, ki se uporablja, običajno prebivališče zapustnika v trenutku njegove smrti. Da bi se določilo običajno prebivališče, bi moral organ, ki obravnava dedovanje, oceniti vse okoliščine življenja zapustnika v letih pred njegovo smrtjo in ob njegovi smrti, pri čemer bi moral upoštevati vsa pomembna dejstva, zlasti kako dolgo in kako pogosto je zapustnik bival v zadevni državi, pa tudi pod kakšnimi pogoji in zakaj je tam bival. Tako določeno običajno prebivališče bi moralo izkazovati posebej tesno in trdno povezavo z zadevno državo, upoštevajoč posebne cilje te uredbe.

(24) V nekaterih primerih se lahko izkaže, da je določitev običajnega prebivališča zapustnika zapletena. Do takšnega primera bi lahko zlasti prišlo, če je zapustnik iz poklicnih ali ekonomskih razlogov odšel delat v tujino, lahko tudi za dalj časa, vendar je ohranil tesno in trdno povezavo z državo izvora. V takšnem primeru se glede na okoliščine lahko šteje, da ima zapustnik še vedno običajno prebivališče v svoji državi izvora, ki je še vedno središče interesov njegove družine in kjer se je odvijalo njegovo družabno življenje. Do drugih zapletenih primerov bi lahko prišlo, če je zapustnik izmenično živel v več državah ali potoval iz ene države v drugo, ne da bi se v kateri stalno naselil. Če je bil zapustnik državljan ene od teh držav ali je imel vse glavno premoženje v eni od teh držav, bi bilo lahko njegovo državljanstvo ali kraj, kjer se premoženje nahaja, poseben dejavnik v skupni oceni vseh dejanskih okoliščin.

(25) Za določitev prava, ki se uporablja za dedovanje, lahko organ, ki obravnava dedovanje, v izjemnih primerih, če se je zapustnik na primer razmeroma nedavno pred smrtjo preselil v državo, v kateri je imel običajno prebivališče, in je iz vseh okoliščin zadeve jasno, da je bil očitno tesneje povezan z neko drugo državo, zaključi, da bi moralo biti pravo, ki se uporablja za dedovanje, pravo države, s katero je bil zapustnik očitno tesneje povezan, ne pa pravo države, v kateri je imel običajno prebivališče. Vendar se očitno najtesnejša povezava ne bi smela uporabljati kot pomožna navezna okoliščina vsakič, ko bi se določanje običajnega prebivališča zapustnika ob njegovi smrti izkazalo za težavno.

[...]

(27) Pravila te uredbe so zasnovana tako, da bo organ, ki obravnava dedovanje, v večini primerov uporabil svoje pravo. Ta uredba zato predvideva vrsto mehanizmov, ki bi se uporabili v primerih, ko bi zapustnik za pravo, ki ureja dedovanje po njem, izbral pravo države članice, katere državljan je bil.

(28) Eden od teh mehanizmov bi moral zadevnim strankam omogočiti, da sklenejo dogovor o izbiri sodišča v korist sodišč države članice, katere pravo je bilo izbrano. [...]

[...]

(37) Da bi državljani ob upoštevanju načela pravne varnosti lahko uživali ugodnosti, ki jih ponuja notranji trg, bi jim moralo biti na podlagi te uredbe vnaprej jasno, katero pravo se bo uporabljalo za dedovanje po njih. Uvesti bi bilo treba harmonizirana kolizijska pravila, da bi se preprečilo nasprotujoče si izide. Glavno pravilo bi moralo zagotoviti, da je dedovanje urejeno s predvidljivim pravom, s katerim je tesno povezano. Zaradi pravne varnosti in da bi preprečili razdrobljenost zapuščine, bi moralo to pravo urejati celotno dedovanje, torej vse premoženje, ki sestavlja zapuščino, ne glede na to, za kakšno premoženje gre, in ne glede na to, ali se premoženje nahaja v drugi državi članici ali v tretji državi.

[...]

(39) Izbira prava bi se morala izrecno navesti v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti ali pa izhajati iz določil takšnega razpolaganja. Lahko bi se štelo, da je izbira prava izražena, če je na primer zapustnik v razpolaganju navedel točno določene določbe iz prava države, katere državljan je, ali je kako drugače omenil to pravo.“

5. V skladu s členom 3(1) Uredbe v njej:

„g) ‚odločba‘ pomeni vsako odločbo v dednih zadevah, ki jo izda sodišče države članice, ne glede na to, kako je odločba poimenovana, vključno s sklepom sodnega uradnika o odmeri stroškov sodnega postopka;

[...]

i) ‚javna listina‘ pomeni listino v dedni zadevi, ki je bila uradno sestavljena ali overjena kot javna listina v državi članici in katere verodostojnost:

i) se nanaša na podpis in vsebino javne listine, ter

ii) jo je ugotovil javni organ ali drug organ, ki ga je za ta namen pooblastila država članica izvora.“

6. Člen 3(2) določa:

„V tej uredbi izraz ‚sodišče‘ pomeni vsak sodni organ ter vse druge organe in pravne strokovnjake, pristojne za dedne zadeve, ki izvajajo sodno funkcijo ali delujejo na podlagi pooblastil, ki jih nanje prenese sodni organ, ali pod nadzorom sodnega organa, če ti drugi organi in pravni strokovnjaki zagotavljajo jamstva glede svoje nepristranskosti in pravice strank do zaslišanja in so odločbe, ki jih izdajo, po pravu države članice, v kateri delujejo:

- a) lahko predmet pritožbe, naslovljene na sodni organ, ali predmet ponovne preučitve s strani tega organa ter
- b) imajo podobno veljavo in učinek kot odločba sodnega organa glede iste zadeve.

[...]“

7. Člen 4 določa:

„Sodišča države članice, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče, so pristojna za odločanje o celotnem dedovanju.“

8. Člen 5 določa:

„1. Če je pravo, ki ga je zapustnik izbral za urejanje dedovanja po njem v skladu s členom 22, pravo države članice, se zadevne stranke lahko dogovorijo, da je za odločanje o vseh vprašanjih, povezanih z dedno zadevo, izključno pristojno sodišče oziroma sodišča te države članice.

2. Takšen dogovor o izbiri sodišča se sklene v pisni obliki, je datiran in podpisan s strani zadevnih strank. [...]“

9. Člen 7 določa:

„Sodišča države članice, katere pravo je zapustnik izbral v skladu s členom 22, so pristojna za odločanje o dedovanju, če:

[...]

- c) so stranke postopka izrecno sprejele pristojnost sodišča, ki je začelo postopek.“

10. Člen 9(1) določa:

„Če se v postopku pred sodiščem države članice, ki je pristojno v skladu s členom 7, izkaže, da dogovora o izbiri sodišča niso sklenile vse stranke v postopku, ostane sodišče še naprej pristojno, če se stranke v postopku, ki dogovora niso sklenile, spustijo v postopek, ne da bi ugovarjale pristojnosti sodišča.“

11. Člen 22 določa:

„1. Oseba lahko za pravo, ki ureja celotno dedovanje po njej, izbere pravo države, katere državljanstvo ima v času izbire ali ob smrti.

[...]

2. Izbira prava se izrecno navede v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, ali pa jasno izhaja iz določil takšnega razpolaganja.

[...]“

12. Člen 59(1) določa:

„Javna listina, sestavljena v eni državi članici, ima v drugi državi članici enako dokazno moč kot v državi članici izvora ali najbolj primerljive učinke, če to ni v očitnem nasprotju z javnim redom zadevne države članice.

[...]“

13. Člen 83(2) in (4) določa:

„2. Če je zapustnik pravo, ki se uporablja za dedovanje po njem, izbral pred 17. avgustom 2015, se ta določitev šteje za veljavno, če izpolnjuje pogoje iz poglavja III ali če je veljavna po pravilih mednarodnega zasebnega prava, ki so veljala v času izbire v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri koli drugi državi, katere državljanstvo je imel.

[...]

4. Če je bilo razpolaganje za primer smrti napravljeno pred 17. avgustom 2015 v skladu s pravom, ki bi ga zapustnik lahko izbral v skladu s to uredbo, se šteje, da je bilo to pravo izbrano kot pravo, ki se uporablja za dedovanje.“

B. Nacionalno pravo

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (civilni zakonik)

14. Člen 5(4) določa:

„1. Kraj uvedbe dedovanja je kraj zadnjega prebivališča zapustnika (člen 2(12) tega zakonika).

[...]

4. V primeru spora lahko kraj uvedbe dedovanja na predlog zainteresiranih strani ob upoštevanju vseh okoliščin določi sodišče.“

15. Člen 5(66) določa:

„1. Dediči, ki dedujejo na podlagi zakona ali oporoke, lahko notarja v kraju uvedbe dedovanja prosijo za izdajo potrdila o dedovanju. [...]“

2. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas (zakon o notariatu)

16. Člen 1 določa:

„Institucija notarja zajema vse notarje, ki imajo v skladu s tem zakonom pravico, da zakonito ugotavljajo nesporne subjektivne pravice ter pravna dejstva v zvezi s fizičnimi in pravnimi osebami ter zagotavljajo varstvo pravnih interesov teh oseb in države.“

17. Člen 26 določa:

„Notarji opravljajo te notarske storitve:

[...]

(2) izdaja potrdil o dedovanju;

[...]

Šteje se, da so dejstva, navedena v listinah, ki jih overi notar, dokazana in jih ni treba dokazovati, dokler se te listine (ali deli teh listin) v okviru zakonskega postopka ne razglasijo za neveljavne.“

3. *Civilinio proceso kodeksas (zakonik o civilnem postopku)*

18. Člen 444(2) določa:

„Sodišče obravnava zadeve:

[...]

(8) ki se nanašajo na sprejem dediščine in določitev dejanskega kraja uvedbe dedovanja“.

19. Člen 511(1) določa:

„Notarska storitev ali odklonitev izvršitve notarske storitve se lahko izpodbija v skladu s postopkom, določenim v tem poglavju.“

II. Dejansko stanje, spor in vprašanja za predhodno odločanje

20. Oseba E. E. je litovski državljan, katerega mati je sklenila zakonsko zvezo z osebo K.-D. E., ki je nemški državljan. Mati in sin (iz njene prejšnje zakonske zveze) sta se v Nemčijo preselila, ko je bil ta še mladoleten.

21. Mati osebe E. E. je 4. julija 2013 pri notarju v mestu Garliava (Litva) sestavila oporoko, v kateri je kot edinega dediča vsega svojega premoženja navedla osebo E. E.⁴

22. Oseba E. E. je 17. julija 2017 pri notarski pisarni št. 4 v Kaunasu (Litva) zaprosila, naj se uvede dedovanje in izda potrdilo o dedovanju.⁵

23. Notar je prošnjo osebe E. E. zavrnil, pri čemer se je oprl na svoje prepričanje, da je bil kraj običajnega prebivališča zapustnice ob njeni smrti – v smislu Uredbe – v Nemčiji.

24. Oseba E. E. je odklonitev notarja izpodbijala pri Kauno apylinkės teismas (okrajno sodišče v Kaunasu, Litva). To je 29. januarja 2018 ugotovilo, da mati osebe E. E., čeprav je navedla, da se je preselila v Nemčijo, ni prekinila svojih povezav z Litvo. Zato je na podlagi načel razumnosti in dobre vere tožbi ugodilo, odločitev notarja razveljavilo in mu naložilo, naj izvede notarsko storitev.

4 Navedla je, da mu zapušča vse svoje nepremičnine v Litvi ali zunaj nje ter denar na računu pri eni od litovskih bank. Izjavila je tudi, da živi v Nemčiji.

5 Na podlagi podatka iz spisa je mogoče sklepati, da je zapustnica umrla po 17. avgustu 2015.

25. Notar je odločbo prvostopenjskega sodišča izpodbijal pri Kauno apygardos teismas (okrožno sodišče v Kaunasu, Litva), ki jo je s sodbo z dne 26. aprila 2018 razveljavilo. Pritožbeno sodišče je ugotovilo, da lahko v primeru, v katerem je običajno prebivališče umrle osebe sporno, samo sodišče ugotovi, da je bilo njeno običajno prebivališče v njeni državi izvora, in da v obravnavanem primeru ni nobenega indicija za to, da je tožeča stranka to vprašanje postavila sodišču. Ugotovilo je tudi, da se je prvostopenjsko sodišče pri razveljavitvi izpodbijane notarske odločitve nepravilno oprlo na splošna načela.

26. Oseba E. E. je vložila kasacijsko pritožbo pri Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (vrhovno sodišče, Litva), ki je Sodišču predložilo ta vprašanja za predhodno odločanje:

- „1. Ali je treba položaj, kakršen je tu obravnavani – v katerem je litovska državljanka, katere običajno prebivališče je bilo na dan njene smrti morda v drugi državi članici, vendar pa nikoli ni pretrgala vezi s svojo domovino, in ki je pred svojo smrtjo med drugim v Litvi napisala oporoko in pustila vse svoje premoženje svojemu dediču, litovskemu državljanu, ob uvedbi dedovanja pa je bilo ugotovljeno, da je celotna zapuščina obsegala nepremičnino, ki je samo v Litvi, državljan te druge države članice, ki je preživel zakonec, pa je nedvomno izrazil svojo namero, da se odpoveduje vsem zahtevkom do zapuščine umrle osebe, se ni udeležil sodnega postopka, ki se je začel v Litvi, in je privolil v pristojnost litovskih sodišč ter uporabo litovskega prava – obravnavati kot dedovanje s čezmejnimi posledicami v smislu Uredbe št. 650/2012 in je zanj treba uporabiti to uredbo?
2. Ali je treba litovskega notarja, ki uvede dedovanje, izdati potrdilo o dedovanju ter izvrši druga potrebna opravila, da lahko dedič uveljavlja svoje pravice, šteti za ‚sodišče‘ v smislu člena 3(2) Uredbe št. 650/2012, pri čemer je treba upoštevati dejstvo, da pri svoji dejavnosti notarji upoštevajo načeli nepristranskosti in neodvisnosti, da njihove odločitve zavezujejo njih same ali pravosodne organe, njihova dejanja pa so lahko predmet sodnega postopka?
3. Če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen, ali je treba potrdila o dedovanju, ki jih izdajo litovski notarji, šteti za odločbe v smislu člena 3(1)(g) Uredbe št. 650/2012 in je zato treba določiti pristojnost za namene njihove izdaje?
4. Če je odgovor na drugo vprašanje nikalen, ali je treba določbe členov 4 in 59 Uredbe št. 650/2012 (skupaj ali posebej, vendar ne omejeno na ta člena) razlagati tako, da imajo litovski notarji pravico izdati potrdila o dedovanju, ne da bi upoštevali splošna pravila o pristojnosti, in da se bodo taka potrdila štela za javne listine, ki imajo pravne posledice tudi v drugih državah članicah?
5. Ali je treba člen 4 Uredbe št. 650/2012 (ali druge njene določbe) razlagati tako, da je običajno prebivališče umrle osebe mogoče določiti samo v eni državi članici?
6. Ali je treba določbe členov 4, 5, 7 in 22 Uredbe št. 650/2012 (skupaj ali posebej, vendar ne omejeno na te člene) razlagati in uporabiti tako, da je treba v tej zadevi glede na dejstva, opisana v prvem vprašanju, ugotoviti, da sta se zadevni stranki strinjali, da so pristojna sodišča v Litvi in da je treba uporabiti litovsko pravo?“

III. Postopek pred Sodiščem

27. Predlog za sprejetje predhodne odločbe je sodno tajništvo Sodišča prejelo 4. februarja 2019. Stališča so predložile vlade Avstrije, Madžarske, Litve, Kraljevine Španije in Češke republike ter Komisija.

28. Obravnave 16. januarja 2020 so se udeležili zastopniki litovske in španske vlade ter Evropske komisije.

IV. Analiza

29. Najprej bom obravnaval (peto) vprašanje, in sicer ali je običajno prebivališče umrle osebe lahko v več državah članicah. Za odgovor nanj pa bom moral najprej preučiti, ali se Uredba uporabi za spor v glavni stvari.

30. Nato bom preučil (četrto) vprašanje v zvezi s potrdilom o dedovanju, za kar pa bo treba obravnavati, ali je notarja, ki to potrdilo izda, mogoče šteti za sodišče.

31. Nazadnje se bom osredotočil na zadnje (šesto) vprašanje, ki se nanaša na pristojnost litovskih sodišč in uporabo prava te države za sporno dedovanje.

A. Peto vprašanje za predhodno odločanje

1. Uporaba Uredbe

a) Dedovanja „s čezmejnimi posledicami“

32. Namen Uredbe je odprava „ovir za prosto gibanje oseb, ki se danes srečujejo s težavami pri uveljavljanju svojih pravic pri dedovanju s čezmejnimi posledicami“.⁶

33. V Uredbi ni ne opredelitve „dedovanja s čezmejnimi posledicami“ ne seznama elementov, razpršenih v različnih državah članicah, na podlagi katerih je mogoče te posledice natančno opredeliti. Menim, da bi bilo treba glede na cilj Uredbe, ki sem ga navedel zgoraj, te izraze razumeti široko, tako da je z njimi zajeto vsakršno dedovanje, katerega ureditev (s strani zapustnika) ali katerega obravnava (po njegovi smrti) sta oteženi zaradi obstoja povezav z več kot eno državo.

34. V poglavjih II in III Uredbe je običajno prebivališče zapustnika ob smrti⁷ splošno merilo za določitev mednarodne sodne pristojnosti in navezna okoliščina kolizijskega pravila. Na podlagi tega podatka je treba presoditi, ali dedovanje zato, ker obstaja nek *drug* element v državi, ki ni država prebivališča zapustnika, ni povsem omejeno na to državo.

35. V zvezi z vprašanjem, kakšen bi lahko bil ta „drug element“, je iz posameznih določb Uredbe razvidna možnost dedovanja s posledicami v več kot eni jurisdikciji, pri čemer so eksemplifikativno našteje smernice za ugotavljanje njegove čezmejnosti. Položaj premoženja, dediči, volilojemniki ali drugi bližnji sorodniki zapustnika ter njegovo državljanstvo so drugi tipični podatki, ki so lahko upoštevni.

b) Nujnost uporabe

36. Uporaba Uredbe ni dispozitivna, torej ni odvisna od volje nobene od strank.⁸ Subjekt, ki uporablja pravo, Uredbo nujno mora uporabiti, če se glede na njene določbe ugotovi, da ima neko dedovanje lahko učinke v več kot eni jurisdikciji.

⁶ Uvodna izjava 7. Glej tudi sodbo z dne 21. junija 2018, Oberle (C-20/17, EU:C:2018:485, v nadaljevanju: sodba Oberle, točka 32).

⁷ Kadar se vprašanje o uporabi Uredbe postavlja v zvezi z določitvijo prava, ki naj se uporabi za prihodnje dedovanje, se bo pri odgovoru nanj praviloma izhajalo iz predpostavke, da bo trenutno običajno prebivališče tudi zadnje. Ni nujno, da je država prebivališča država članica Unije in da se v njej uporablja Uredba: glej člen 10, ki se uporablja, če je bilo običajno prebivališče zapustnika v državi, v kateri se Uredba ne uporablja, vendar je dediščina v državi, v kateri pa se Uredba uporablja, ali člen 20 o univerzalni uporabi kolizijskih pravil Uredbe.

⁸ Je pa z Uredbo določen pomen priznan volji zapustnika in drugih zainteresiranih strank: glej točko 92 in naslednje spodaj v zvezi s šestim vprašanjem predložitvenega sodišča.

37. Vendar so v skladu z Uredbo zainteresiranim strankam priznana sredstva, prek katerih lahko do neke mere ublažijo učinke, ki izhajajo iz čezmejnosti položaja.

38. Natančneje, v skladu s členom 22 Uredbe lahko zapustnik za življenja ukrepa, da bi omilil posledice tega, da ima običajno prebivališče v državi, ki ni država, v kateri so osredotočeni drugi dejavniki, ki so (verjetno) upoštevni za dedovanje. Vendar lahko to stori le v okviru, ki je določen z Uredbo: le če je državljan te druge države. V tem primeru lahko odloči, da se uporabi pravo te države.

39. Dedovanje je kljub uporabi te možnosti še vedno mednarodno: vendar pa bodo na podlagi te možnosti zainteresirane stranke po smrti zapustnika mednarodno sodno pristojnost lahko prenesle na sodišča navedene države⁹ (člen 5 in naslednji Uredbe).

2. Pojem „običajno prebivališče zapustnika v trenutku njegove smrti“

40. Predložitveno sodišče sprašuje, če povzamem, ali mora biti običajno prebivališče zapustnika v smislu Uredbe eno samo ali pa se lahko sprejme, da je imel več običajnih prebivališč.¹⁰

a) Eno samo običajno prebivališče

41. Kot sem že navedel, je v sistematiki Uredbe običajno prebivališče praviloma „splošna navezna okoliščina“ za določitev mednarodne sodne pristojnosti in prava, ki se uporablja. To prebivališče je po mojem mnenju lahko le eno, ne more jih biti več.

42. Argumenti predvidljivosti, pravne varnosti, preprečevanja nasprotujočih si izidov ali postulat, da je s pravom, ki se uporabi, zaradi preprečitve razdrobljenosti zapuščine urejeno celotno dedovanje, ki so naštet v uvodni izjavi 37 Uredbe, govorijo v prid temu, da mora biti običajno prebivališče le eno. To pojmovanje je podkrepljeno z uvodno izjavo 27, v skladu s katero so pravila te uredbe zasnovana tako, da bo organ, ki obravnava dedovanje, v večini primerov uporabil svoje pravo.

43. V Uredbi je sicer res obravnavana možnost, da je „zapustnik izmenično živel v več državah ali potoval iz ene države v drugo, ne da bi se v kateri stalno naselil“.¹¹ Vendar je v Uredbi za take primere, ki so opredeljeni kot *zapleteni*, predlagana rešitev taka, da se upoštevajo različni dejavniki in opravi skupna ocena vseh dejanskih okoliščin ter tako ugotovi, katero je bilo „to“ običajno prebivališče.

44. Določbe Uredbe bi izgubile pomen, če bi se za premostitev težav, ki se z njo skušajo rešiti, dopustilo, da ima lahko oseba običajno prebivališče hkrati v različnih državah. V tem primeru bi smisel izgubil velik del določb samega zakonodajnega besedila, v katerem je, poudarjam, vseskozi navedeno „običajno prebivališče“ v ednini, in ne množini.

b) Določitev običajnega prebivališča

45. V Uredbi prav tako ni opredelitve, kaj pomeni „običajno prebivališče“ v okviru čezmejnega dedovanja: navedeno je le, da bi morale izkazovati „tesno in trdno povezavo“ z državo.¹²

⁹ Če gre za državo članico Unije, v kateri se uporablja Uredba.

¹⁰ Predložitveno sodišče v točki 63 predložitvenega sklepa navaja, da se zdi, da iz Uredbe izhaja, da je mogoče le eno običajno prebivališče, vendar dodaja, da „to stališče ni izraženo *expressis verbis*, [tako da] so v teh okoliščinah potrebna večja jasnost in pojasnila Sodišča“. Vse udeleženske obravnave so potrdile, da je mogoče le eno običajno prebivališče. Drugo vprašanje, ki je ključno za rešitev tega spora, pa je, kako je treba to prebivališče določiti.

¹¹ Uvodna izjava 24.

¹² Uvodna izjava 23.

46. Običajno prebivališče je samostojen pojem prava Unije, ki ne napotuje na vsakega od izrazov, ki so za opredelitev istega pojma uporabljeni v nacionalnih pravnih redih. V nasprotnem primeru bi bila enotnost uporabe Uredbe ogrožena, saj bi organi, zadolženi za njeno uporabo, lahko privzemali različna stališča.

47. Čeprav možnost upoštevanja opredelitev „običajnega prebivališča“, ki so uporabljene v drugih predpisih prava Unije, ni izključena, pa je treba ta kraj, za katerega je značilna tesna in trdna povezava z državo, določati ob upoštevanju *posebnih ciljev te uredbe*,¹³ ki so naštetih v njeni uvodni izjavi 7.

48. Subjekt, ki uporablja pravo, mora zato zadnje običajno prebivališče zapustnika določiti s tega vidika ter torej primarno ob upoštevanju smernic iz same Uredbe, druge pa uporabiti zgolj podredno.

49. Čeprav v Uredbi pojem običajnega prebivališča ni opredeljen, pa so v njenih uvodnih izjavah 23 in 24 koristni napotki za njegovo določitev. Prvič, navedeno je, da je treba običajno prebivališče določiti na podlagi ocene vseh okoliščin življenja zapustnika v letih pred njegovo smrtjo in ob njegovi smrti.

50. Za izvedbo te ocene je treba zbrati vse upoštevne dokaze, ki so pravno dopustni. V tem okviru se mi zdi, da zgolj soglasne izjave oseb z interesom pri dedovanju, podane pred organom, ki obravnava dedovanje, vendar (kot bom pojasnil spodaj) ne izvajajo sodnih funkcij, ne zadostujejo za ugotovitev običajnega prebivališča pokojnika.

51. Na podlagi vseh dejanskih elementov, ki se nanašajo na življenje zapustnika in na katere se sklicuje v uvodni izjavi 23, bo mogoče presoditi, kateri položaj od teh, ki sta omenjena v tej in naslednji uvodni izjavi, ustreza položaju konkretnega zapustnika.

52. V prvem položaju je že iz samih dejanskih podatkov, ki se nanašajo zlasti na to, kako dolgo in kako pogosto je zapustnik bival v neki državi (objektivni dejavniki), ter tega, pod kakšnimi pogoji in zakaj je tam bival (subjektivni dejavniki), razviden obstoj „tesne in trdne povezave“ s to državo.¹⁴

53. *Trdnost* povezave je gotovo dejavnik, ki ga je treba raziskati v tej prvi fazi analize. Vendar menim, da se v primeru potrditve tega dejavnika iz tega še ne bi smeli izpeljati dokončni sklepi glede običajnega prebivališča zapustnika. Poleg tega bo morda potrebno oceniti okoliščine, na podlagi katerih je utemeljeno,¹⁵ da se določi običajni kraj upravljanja njegovih interesov.

54. Čeprav je zakonodajalec Unije dal prednost merilu običajnega prebivališča, ni mogoče prezreti vse večje mobilnosti posameznikov. Zato dolžina bivanja v neki državi članici sama po sebi ni odločilno merilo: treba je preučiti vsak primer posebej, tako da se izid, na katerega kaže časovni element, potrdi še z drugimi indici, ki se nanašajo na družinsko in družabno vključenost osebe ali na njeno navezanost na zadevni kraj.

¹³ Uvodna izjava 23, *in fine*. Moj poudarek.

¹⁴ V tem okviru menim, da iz davčnega rezidentstva zapustnika ali skupnega bivališča zapustnika in njegovega zakonca ni mogoče izpeljati nobenega neposrednega sklepa: ta elementa morata biti skupaj z drugimi upoštevnimi indici predmet celovite presoje.

¹⁵ Med drugimi dejavniki zlasti – plačana ali neplačana – dejavnost, ki jo je izvajal zapustnik, kraj, v katerem jo je opravljal, njeno trajanje, narava (morebitne) pogodbe, obstoj ali neobstoj stalne nastanitve, družinsko in družabno okolje zapustnika, kraj, v katerem se je zdravil, to, kateri organ je upravljal s tem povezane stroške, itd.

55. Drugi položaj je v uvodni izjavi 24 Uredbe opisan za primer, če se ne ugotovi redno in trajno bivanje zapustnika v neki državi.¹⁶ V zvezi s tem obstajata dve možnosti:

- mogoče je, da je zapustnik zaradi poklicne odločitve odšel v tujino, vendar se zaradi tega ni spremenil kraj, v katerem je bilo „središče interesov njegove družine in kjer se je odvijalo njegovo družabno življenje“;
- lahko pa se zgodi tudi, da je zapustnik živel v več državah, ne da bi s katero od njih vzpostavil trdno povezavo.

56. V teh primerih imata lahko osebni element (državljanstvo pokojnika) ali gospodarski element (kraj, v katerem je njegovo glavno premoženje) posebno težo pri celoviti presoji vseh dejanskih okoliščin.

57. Menim, da bi moralo Sodišče glede na razlogovanja predložitvenega sodišča poudariti, da sta državljanstvo zapustnika ali kraj, kjer je njegovo premoženje, elementa, ki se za določitev običajnega prebivališča upoštevata *podredno*. Z drugimi besedami: na podlagi celovite ocene dejanskih elementov, ki se nanašajo na stabilnost položaja zapustnika in njegovo utemeljitev, se ugotovi, ali je njegov položaj – v skladu s terminologijo iz uvodne izjave 24 – „zapleten“.

58. Ta ocena se mora opraviti pred sklicevanjem na državljanstvo in kraj, v katerem je glavno premoženje zapustnika, ki je v okviru sistema, ki je bil z Uredbo vzpostavljen zaradi zagotovitve pravne varnosti, dopustno le izjemoma.¹⁷

59. Nazadnje naj opozorim, da se v skladu z uvodno izjavo 25, *in fine*, Uredbe pri določitvi prava, ki se uporablja, merilo „očitno najtesnejše povezave“ pokojnika s pravom, ki ni pravo države njegovega zadnjega običajnega prebivališča, kot pomožna navezna okoliščina ne sme uporabiti niti v primeru, v katerem se določitev običajnega prebivališča izkaže za zapleteno.¹⁸ Po mojem mnenju je iz tega jasno razvidno, da je ne glede na težavnost ugotavljanja mogoče določiti le *eno* običajno prebivališče.

3. V sporu o glavni stvari

a) Zadnje običajno prebivališče zapustnice: Nemčija ali Litva?

60. Predložitveno sodišče navaja, da so podatki o običajnem prebivališču zapustnice „v spisu navedeni nenatančno ali so predmet razhajajočih se mnenj“. ¹⁹ Zdi se torej, da tega vprašanja ni razjasnilo niti prvostopenjsko niti pritožbeno sodišče.

61. Če je tako, je za nastali položaj značilno prej pomanjkanje informacij kot pa obstoj dvomov, ki izhajajo iz nasprotujočih si podatkov, zaradi katerih ni mogoče oblikovati stališča o kraju zadnjega običajnega prebivališča.

¹⁶ Ta druga možnost se navadno ponazarja z upokojenimi pari, ki imajo dve središči življenjskih interesov, eno na severu in drugo na jugu Evrope. V tem smislu glej sodbo Cour de cassation (kasacijsko sodišče, Francija) z dne 29. maja 2019 (Cass. 1re civ., 29 mai 2019, n.° 18-13.383, JurisData n.° 2019-009044).

¹⁷ Običajno prebivališče zapustnika je merilo za določitev pristojnosti oziroma prava, ki se uporablja in ki je določeno v členu 4 oziroma členu 21 Uredbe. Kraj, v katerem je premoženje, ima pri določanju mednarodne sodne pristojnosti zgolj podredni pomen (glej člen 10 Uredbe), pri določitvi prava, ki se uporablja, pa je upošteven izjemoma (člen 30 in eventualno člen 34). Državljanstvo je upoštevno le v primeru, da zapustnik izbere pravo (člena 5 in 22 Uredbe).

¹⁸ Na podlagi te povezave je pri določitvi prava, ki se uporablja, mogoče popraviti rezultat, ki se dobi, če se kot navezna okoliščina uporabi običajno prebivališče. Glej člen 21(2) Uredbe.

¹⁹ Točka 41 predložitvenega sklepa.

62. Če v okviru obravnave kasacijske pritožbe ni mogoče pridobiti več elementov za presojo, bo treba o sporu odločiti na podlagi elementov, ki so bili ugotovljeni do zdaj, saj o dedovanju ni mogoče odločati brez razjasnitve tega vprašanja. V skrajnem primeru, torej če dvomov o tem dejstvu ne bi bilo mogoče odpraviti, bo mogoče uporabiti drugo od možnosti iz uvodne izjave 24 Uredbe. Državljanstvo zapustnice in kraj, v katerem je njeno glavno premoženje, bosta tedaj ključna pri celoviti presoji vseh objektivnih okoliščin.

b) Čezmejne posledice dedovanja

63. Predložitveno sodišče želi izvedeti, ali je mogoče dedovanje v primeru, v katerem ni gotovosti glede zadnjega običajnega prebivališča zapustnika, zaradi sovpadanja preostalih znanih elementov (povezanih z dedovanjem) v eni sami jurisdikciji (Litve) opredeliti kot povsem notranje. V tem primeru se Uredba ne bi uporabljala.

64. Kot sem že navedel, uporaba Uredbe ni dispozitivna. Iz te premise izhaja, da bo treba pravni pomen nekaterih izjav ali ravnanj, kakršne so izjave ali ravnanja moža zapustnice (ki je izjavil, da nima interesa za dedovanje in da se strinja s tem, da se zapuščinski postopek izvede v Litvi), presojati glede na Uredbo, če se ta uporablja, in glede na drugo pravno ureditev, če se Uredba ne uporablja.

65. Čeprav mora o tem presoditi predložitveno sodišče, je težko prezreti čezmejne posledice obravnavanega dedovanja, saj je eden od potencialnih dedičev v Nemčiji, drugi in zapuščina pa sta v Litvi, medtem ko je imela zapustnica zadnje običajno prebivališče v eni od teh držav (verjetno v Nemčiji, kjer je v skladu s svojimi trditvami živel, ko je napravila oporoko). Glede na to bi se za zadevno dedovanje uporabila Uredba.

66. Odgovor, v skladu s katerim bi bila uporaba Uredbe odvisna od odločitev vsake stranke o vidikih dedovanja, ki jo zadevajo, bi povzročil izjemno negotov položaj. Nekaj drugega pa je, da se te odločitve, potem ko se ugotovi, da je treba uporabiti Uredbo, presojajo v skladu z njenimi določbami.

B. Četrto vprašanje za predhodno odločanje

67. Četrto vprašanje se postavlja za primer, da se litovski notarji ne bi šteli za „sodišča“ v smislu Uredbe. Predložitveno sodišče želi v tem primeru izvedeti, ali ti notarji lahko izdajo potrdila o dedovanju, „ne da bi upoštevali splošna pravila o pristojnosti“.

68. Drugi del tega vprašanja se nanaša na možnost, da se potrdila o dedovanju štejejo za „javno listino“ v smislu Uredbe.

1. Uporaba pravil o pristojnosti iz Uredbe za litovskega notarja

a) Predhodni preudarek: notar v členu 3(2) Uredbe

69. „Sodišče“ je v Uredbi opredeljeno v njenem členu 3(2). S tem pojmom so zajeti sodni organi in vsi drugi subjekti, ki uporabljajo pravo in so pristojni za dedne zadeve.

70. Zakonodajalec Unije je ta podatek v Uredbo vključil, ker se zaveda, da so v državah članicah različni modeli razdelitve pristojnosti za obravnavo dednih zadev.²⁰ Zato je poudaril nevtralno naravnost sistema; podobno je ravnal v drugih predhodnih instrumentih, v katerih je – neposredno ali na podlagi razlage – pojem „sodišče“ uporabljen tako, da združuje institucionalni ali organizacijski vidik ter upoštevanje funkcije.

71. Sodišče je v okviru, ki je podoben obravnavanemu, že poudarilo, da „izvajanje sodne funkcije zajema pooblastilo, da se na podlagi lastnih pristojnosti odloči o morebitnih spornih vprašanjih med zadevnima strankama“.²¹

72. Sodišče se je v sodbi WB najprej oprlo na svojo razlago pojma „odločba“, ki jo je v zvezi s sodno poravnavo opravilo v okviru Bruseljske konvencije iz leta 1968, in na njegovo opredelitev za namene poglavja o priznavanju in izvrševanju odločb iz te konvencije. Nato je povzelo svojo predhodno sodno prakso v zvezi s členom 267 PDEU.

73. Glede na to je Sodišče v sodbi WB presodilo, da notar, ki lahko izvaja le opravila v zvezi z izdajo potrdila o dedovanju na podlagi soglasne zahteve zainteresiranih strank, v primeru nesoglasja med strankami pa v pristojnosti sodišča ne posega, ni „sodišče“.²²

b) Ali se uporabijo pravila o sodni pristojnosti iz Uredbe?

74. To, da se nesodni organ (ali pravni strokovnjak) opredeli za „sodišče“ v smislu Uredbe, ima dve posledici: eno v okviru mednarodne sodne pristojnosti, drugo pa v okviru ureditve obtoka rezultatov njegovega delovanja.

75. Ko – in le ko – nesodni organ (ali pravni strokovnjak) deluje kot „sodišče“, se zanj uporabljajo pravila o mednarodni sodni pristojnosti iz Uredbe.²³ S tem se zagotovi, da bo njegovo delovanje v skladu s ciljema bližine med organom in dedovanjem, ki je potrebna za učinkovito izvajanje sodne oblasti, in preprečitve razdrobljenosti zupuščine z vidika vsebine.²⁴

76. Če ne gre za ta primer, se za notarja pravila o mednarodni sodni pristojnosti iz Uredbe ne uporabljajo. Posledično prav tako ne more ugotavljati, ali so sodišča območja, na katerem to deluje, na splošno pristojna za odločanje o tem, ali je v skladu z ozemeljsko porazdelitvijo, ki jo določa pravo, ki velja za ta sodišča, pristojen kot notar.

77. Zdi se, da predložitveno sodišče²⁵ Uredbo razume tako, da notar ne sme izdati nacionalnega potrdila o dedovanju, če sodišča pravnega sistema, v okviru katerega deluje, v skladu z Uredbo nimajo mednarodne pristojnosti. S tem stališčem se strinjata avstrijska in madžarska vlada, njegova vsebina pa je bila predmet razprave na obravnavi.

20 Čeprav je v Uredbi ta namen izražen v uvodni izjavi 20, pa je iz njenega besedila razvidno prepričanje, da je funkcionalno izenačenje notarjev (in drugih strokovnjakov) s sodišči redko.

21 Sodba z dne 23. maja 2019, WB (C-658/17, EU:C:2019:444; v nadaljevanju: sodba WB, točka 55).

22 Sodba WB, točka 59 in točka 1 izreka.

23 Uvodna izjava 22 Uredbe. V skladu s sodbo Oberle pa za sodišče v ožjem smislu (torej glede na organizacijsko, in ne funkcionalno merilo) pravila o sodni pristojnosti veljajo v zvezi z vsakim postopkom na področju dedovanja, ki teče pred njim, čeprav to sodišče v okviru svojega delovanja ne izda odločbe, s katero odloči o sporu: na primer, ko izda nacionalno potrdilo o dedovanju.

24 Argument enotnosti postopkovne obravnave (v širokem smislu, vključno s sprejemanjem in potrjevanjem izjav volje ter izdajanjem potrdil) čezmejnega dedovanja ni absoluten. Če bi se upošteval le ta argument, bi se morala vsaka dejavnost, povezana z dedovanjem, za katero se uporablja Uredba, opraviti v eni sami državi članici, in sicer v tej, katere pravosodni organi bi bili v skladu z Uredbo pristojni, če bi se pri njih začel postopek. Vendar to ni pristop, ki ga je izbral zakonodajalec Unije.

25 Točka 54 predložitvenega sklepa.

78. Res je, da bi bila s tako razlago zagotovljena enotnost obravnave dedovanja, ki je povezano z več pravnimi redi. To je na podlagi člena 64 Uredbe sicer pravilo, ki je upoštevno, če se prosi za izdajo *evropskega* potrdila o dedovanju. Ni pa z Uredbo to pravilo določeno, če se prosi za *nacionalno* potrdilo.

79. V uvodni izjavi 32 Uredbe je pojasnjeno, da je treba cilj enotnosti upoštevati skupaj s ciljem olajšanja položaja dedičev; to je potrjeno v določbah, kot je člen 13. To, da nesodni organi (na primer notarji, ki nimajo sodnih funkcij) iz različnih držav članic izdajajo listine o statusu dediča ali njegovih pravicah, z vidika vsebinskega rezultata ne bi smelo privedi do razdrobljenosti zapuščine, saj vsi uporabljajo isto pravo.

80. Pride pa zaradi različnosti potrdil seveda do razdrobljenosti z vidika upravljanja dedovanja: vendar je ta (neizogibna) možnost sprejeta v Uredbi in opisana v njeni uvodni izjavi 36, v kateri je kot rešitev omenjen sporazumen dogovor strank o nadaljnjem postopku. Če tak dogovor ni dosežen – torej v položaju spora – mora posredovati sodni organ: zadnjo besedo ima sodišče, ki je pristojno v skladu z Uredbo.

c) V sporu v glavni stvari

81. Iz podatkov, ki jih je posredovalo predložitveno sodišče in ki so bili potrjeni na obravnavi, je razvidno, da litovski notar ni pristojen za odločanje o spornih vprašanjih med strankama. Ne more ugotavljati dejanskih elementov, ki niso jasni in očitni, in ne more odločati o spornih dejstvih; če so podani dvomi o vsebini oporoke, se ne spušča v njeno razlago in ne more slediti razlagi katerega od dedičev ali – če je med dediči spor – razjasnjevati, katero razumevanje besedila odraža resnično voljo zapustnika.

82. V primeru kakršnega koli spora ali dvoma o njem ne odloča litovski notar, ampak sodišče. V vsakem primeru so sodišča ta, ki odločajo o sporih glede – med drugim – kraja uvedbe dedovanja, veljavnosti oporoke, njene izvršitve ali upravljanja zapuščine.²⁶

83. Iz teh podatkov (ki jih mora potrditi predložitveno sodišče) izhaja, da litovski notarji pri izdaji nacionalnega potrdila o dedovanju ne opravljajo sodnih funkcij. Ti notarji torej niso „sodišča“ v smislu člena 3(2) Uredbe št. 650/2012.

84. Zaradi navedenega se za litovskega notarja ne uporabljajo pravila o mednarodni sodni pristojnosti iz Uredbe niti nanj ne vpliva to, ali so v skladu s temi pravili litovska sodišča pristojna za odločanje o sporu v zvezi z dedovanjem ali ne.

2. Četrto vprašanje, drugi del: verodostojna listina

85. Predložitveno sodišče želi izvedeti, ali je potrdilo, ki ga izda litovski notar, „javna listina“ v smislu Uredbe, ki ima pravne posledice v drugih državah članicah.²⁷

²⁶ Na obravnavi so bila podana pojasnila v zvezi s pridevniško opredelitvijo pristojnosti notarja kot „izključno“: ta opredelitev pomeni le zahtevo, da dediči uvedbo dedovanja predlagajo pri notarju.

²⁷ V uvodni izjavi 22 so notarska opravila obravnavana po dvojnem sistemu: pri njih gre bodisi za „odločbe“ bodisi za „javne listine“. Seveda pa je mogoče, da ne gre ne za ene ne za druge.

86. Sodišče se je o pojmu „javne listine“, ki je opredeljen v členu 3(1)(i) Uredbe, opredelilo večkrat, nedavno v sodbi WB²⁸. V Uredbi sta opisana tudi pogoj in obseg „verodostojnosti“, ki je bistvena značilnost javne listine, in Sodišče ju je obravnavalo v navedeni sodbi.²⁹

87. V skladu s to sodno prakso in razpoložljivimi podatki³⁰ se zdi, da potrdilo litovskega notarja izpolnjuje značilnosti, ki se zahtevajo za to, da se to potrdilo šteje za „javno listino“ v smislu Uredbe, saj:

- je notar na podlagi člena 26 zakona o notariatu pooblaščen za izdajo potrdil o dedovanju;
- se v skladu s tem členom zakona o notariatu dejstva, navedena v notarskih listinah, štejejo za ugotovljena in jih ni treba dokazovati, če se te listine ne razglasijo za nične;
- mora notar v skladu s členom 40 zakona o notariatu odkloniti izvedbo storitve, ki je v nasprotju z zakonom;
- je potrdilo o dedovanju javna listina, ki se sestavi v skladu z uradnim obrazcem, ki ga določi ministrstvo za pravosodje, ter ki potrjuje sprejem dediščine in pravice dedičev na premoženju; in
- mora notar pred izdajo te listine opraviti več ravnanj, med drugim: ugotovitev obstoja ali neobstoja oporoke; preveritev – v primeru obstoja oporoke – njene vsebine in veljavnosti; opredelitev zapuščine; ugotovitev, kdo so dediči, in preučitev izjav o sprejetju ali odpovedi dediščine; presoja sorodstvenih in zakonskih vezi ter lastninskih pravic.

88. Dokončno odločitev v zvezi s tem mora tudi v tem primeru sprejeti predložitveno sodišče, ki lahko zaradi poznavanja prava svoje države najbolje razjasni to vprašanje. Če bo presodilo, da je potrdilo verodostojna listina, bo morala biti v skladu s členom 59(1) Uredbe njegova dokazna moč sprejeta v drugih državah članicah.

C. Šesto vprašanje za predhodno odločanje

89. Predložitveno sodišče v resnici postavlja dve povezani vprašanji, pri čemer izhaja iz dejstev, opisanih v predložitvenem sklepu. Izvedeti želi, ali sta se glede na ta dejstva „zadevni stranki strinjali, da so pristojna sodišča v Litvi in da je treba uporabiti litovsko pravo“.

90. Za odgovor na to vprašanje je treba opraviti razlago člena 22(2) Uredbe. Glede na to, da je oporoka datirana pred 17. avgustom 2015, bom upošteval tudi njene prehodne določbe.

91. V skladu s členom 5(1) Uredbe se lahko v primeru, da je zapustnik izbral pravo države članice, stranke, ki imajo interes pri dedovanju, pod nekaterimi pogoji dogovorijo, da so za dedovanje izključno pristojna sodišča te države. S členom 7(c) Uredbe se izbira razširi tako, da jo je mogoče opraviti izrecno pred sodiščem, ki je že začelo postopek. V predložitvenem sklepu se prosi tudi za razlago teh določb.

²⁸ Sodba WB, točka 67.

²⁹ Uvodna izjava 62 Uredbe in točka 68 sodbe WB: „Poleg tega iz uvodne izjave 62 te uredbe izhaja, da bi bilo treba sprejeti avtonomno razlago pojma ‚verodostojnost‘, s katero bi se odgovorilo zlasti na vprašanja o pristnosti listine, zahtevah glede obličnosti za listino, pooblastilnih organa, ki sestavi listino, in postopku, po katerem se listina sestavi. Verodostojnost bi morala vključevati tudi dejstva, ki jih v javno listino zapiše zadevni organ, kot je dejstvo, da sta se navedeni stranki določenega dne sestali v prisotnosti tega organa in podali navedene izjave.“

³⁰ Poleg podatkov, ki sta jih podala predložitveno sodišče v predložitvenem sklepu ter litovska vlada v pisnem stališču in na obravnavi, glej še študijo Beaumont, P., Fitch, J. in Holliday, J., *The evidentiary effects of authentic acts in the Member States of the European Union, in the context of successions*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU\(2016\)556935_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU(2016)556935_EN.pdf), str. 152 in naslednje.

1. Izbira prava, ki ni izrecno navedena v oporoki

a) Oporočna razpolaganja, opravljena po 17. avgustu 2015³¹

92. Določitev avtonomije volje pri izbiri prava na področju dedovanja je eden od najbolj značilnih vidikov Uredbe. Vendar je veljavnost te izbire odvisna od subjektivnih, objektivnih in formalnih pogojev.

93. Možnost izbire je iz očitnih razlogov priznana le zapustniku. Ta lahko na podlagi člena 22(1) Uredbe izbere le pravo države, katere državljanstvo ima.³²

94. Zaradi zagotovitve, da je bila volja po izbiri prava res izražena, in jasnosti glede predmeta te volje so v členu 22(2) Uredbe določeni formalni pogoji: izbira prava mora biti izrecno navedena v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, ali pa jasno izhajati iz določil takšnega razpolaganja. V praksi se največ težav pojavlja zaradi druge možnosti.

95. Pri reševanju vprašanja, ali je bila v zvezi z dedovanjem opravljena izbira prava, je potrebna posebna previdnost, da se zagotovi spoštovanje volje posameznika (zapustnika), ki te volje po definiciji ob uvedbi dedovanja ne bo mogel niti potrditi niti o njej razpravljati.

96. Zato in zaradi formalnih pogojev, ki sem jih že navedel, menim, da o *professio iuris* ni mogoče sklepati na podlagi podatkov, ki niso v sami oporoki. To velja še toliko bolj, če je bila ta oporoka sestavljena pri notarju in je torej obstajalo (ali se lahko domneva, da je obstajalo) svetovanje o pravu, ki se uporabi za dedovanje.

97. Tako dejavniki, ki niso zajeti v sami oporoki (kot so na primer to, da je zapustnik potoval v neko državo, da bi tam sestavil oporoko, država organa, ki začne postopek, ali pravni red, na podlagi katerega je ta organ pristojen), niso odločilni. Se pa, če je to upoštevno, ti dejavniki štejejo za argumente *ad abundantiam*, torej za podkrepitev ugotovitve o obstoju ali neobstoju izbire prava, ki izhaja iz samega oporočnega razpolaganja.

98. V zvezi s tem razpolaganjem je v skladu z uvodno izjavo 39 Uredbe mogoče šteti, da izbira prava izhaja iz določil razpolaganja za primer smrti „če je [...] zapustnik v razpolaganju navedel točno določene določbe iz prava države, katere državljan je, ali je kako drugače omenil to pravo“.

99. Ta posledica je v veliki meri odvisna od tega, katere so te *točno določene določbe*, ki so bile navedene. Primerjava s pravom običajnega prebivališča, ki bi se sicer uporabilo, je nujna za ugotovitev, v kakšnem obsegu so te navedene določbe značilne zgolj za pravo, katerega izbira je predmet presoje.

b) Oporoke, sestavljene pred 17. avgustom 2015

100. Zgoraj navedeno pa se lahko spremeni v primeru oporok, ki so bile napravljene pred datumom, od katerega se Uredba uporablja brez pridržkov.

101. Člen 83 Uredbe določa prehodno ureditev za oporočna razpolaganja pred 17. avgustom 2015. Njen namen je, da se ta razpolaganja zaščitijo pred spremembami zakonodaje, izvedenimi po tem, ko je zapustnik določil, kaj naj se z njegovim premoženjem zgodi po njegovi smrti.

³¹ Člen 84 Uredbe določa, da se ta „uporablja [...] od 17. avgusta 2015“. V skladu s členom 83(1) Uredbe se njene določbe uporabljajo za dedovanje po osebah, ki umrejo 17. avgusta 2015 ali po tem datumu. Oporočna razpolaganja, napravljena prav na ta datum, so torej zajeta v področju uporabe tega instrumenta Unije.

³² Polje izbire bi bilo lahko širše v primerih iz člena 83(2), in sicer zaradi napolitila na pravila mednarodnega zasebnega prava, ki so v času izbire veljala v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri koli drugi državi, katere državljanstvo je imel.

102. S členom 83(2), ki je bil določen zaradi cilja ohranitve volje oporočitelja, je urejena veljavnost izbire – nacionalnega ali drugega – prava, opravljene pred 17. avgustom 2015 (če je zapustnik umrl na ta datum ali po njem). Ta izbira bo veljavna, če izpolnjuje pogoje iz poglavja III Uredbe ali pogoje, ki so ob izbiri določeni v državi, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, ali v kateri od držav, katerih državljanstvo je imel.

103. V skladu s členom 83(4) Uredbe se v primeru, da je razpolaganje za primer smrti, napravljeno pred 17. avgustom 2015, veljavno „v skladu s pravom, ki bi ga zapustnik lahko izbral v skladu s to uredbo, [...] šteje, da je bilo to pravo izbrano kot pravo, ki se uporablja za dedovanje“.

104. S fikcijo, uvedeno v tej določbi, se odpravi potreba po preverjanju, ali je bila v oporoki, sestavljeni pred 17. avgustom 2015, opravljena izbira prava, če ta ni jasno razvidna iz besedila (če pa je, je treba uporabiti člen 83(2)), pri čemer mora seveda biti izpolnjen pogoj, določen v tej določbi.

c) V sporu v glavni stvari

105. Ni sporno, da je bila oporoka sestavljena 4. julija 2013 pri notarju v Litvi. Tedaj je že bilo razvidno, da ima dedovanje čezmejne elemente, ki so bili zapustnici znani: imela je litovsko državljanstvo, stalno je prebivala v Nemčiji, njeno premoženje je bilo v Litvi, njen mož in sin pa sta imela različni državljanstvi.

106. Poleg tega je Uredba na ta dan že začela veljati. Izbira prava – izrecna ali taka, ki bi bila razvidna iz določil oporočnega razpolaganja – je bila mogoča na podlagi člena 83(2).

107. Če je oporoka v skladu z pravom države, katere državljan je zapustnik, veljavna ob njeni sestavi ali ob smrti, se v skladu s členom 83(4) Uredbe vsekakor lahko brez nadaljnega uporabi fikcija, da je bilo to pravo dejansko izbrano.

2. Izbira sodišča, ki se opravi po izbiri prava

a) Utemeljitev in pogoji

108. Mednarodno sodno pristojnost za odločanje o vseh vidikih dedovanja s čezmejnimi elementi imajo v skladu s členom 4 Uredbe izključno sodišča države članice, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče.

109. Mogoče je domnevati, da je med tako določenimi sodišči ter zapuščinskim premoženjem in osebami, ki imajo zanj interes, tesna povezava. Ker je pravo, ki se praviloma uporablja, pravo države zadnjega običajnega prebivališča zapustnika, samodejno pride tudi do ujemanja med *forum* in *ius*. Omenjena povezava in ujemanje sta osrednja cilja Uredbe, kot je pojasnjeno v njenih uvodnih izjavah 23 in 27.

110. Vse večja mobilnost oseb in možnost izbire nacionalnega prava, ki naj se uporabi za prihodnje dedovanje, ogrožata ali neposredno spodnašata zgoraj omenjena cilja. Ker se je zakonodajalec Unije tega zavedal, je sprejel pravila o mednarodni sodni pristojnosti, ki pod nekaterimi pogoji nadomestijo to iz člena 4 Uredbe.

111. Na podlagi enega od teh pravil lahko osebe, ki imajo interes pri dedovanju, pristojnost prenesejo na sodišča države, katere državljanstvo je imel zapustnik, če je ta kot pravo, ki se uporabi, izbral pravo svoje države.

112. Mogoče se je vprašati, ali možnost, ki je priznana zainteresiranim strankam in ki je, poudarjam, odvisna od tega, ali je zapustnik izbral pravo, obstaja tudi, če ni gotovosti glede obstoja izrecne izbire, vendar se pravo države, katere državljan je bil zapustnik, uporabi zaradi fikcije iz člena 83(4) Uredbe (za oporoke pred 17. avgustom 2015).

113. Menim, da bi moral biti odgovor pritrdilen. Treba je zavrniti formalistično razlago Uredbe (v kateri je sicer vedno navedeno pravo, ki ga je zapustnik „izbral“) in poudariti prenos sodne pristojnosti na organ, ki najbolj pozna materialno pravo, ki se uporabi. Po mojem mnenju je taka rešitev najbolj skladna s ciljem iz uvodne izjave 27 Uredbe.

114. Če je pravo, ki ga je zapustnik izbral za urejanje dedovanja po sebi, pravo države članice, člen 5 Uredbe določa, da zadevne stranke lahko določijo, da je za odločanje o vseh vprašanih, povezanih z dedno zadevo, izključno pristojno sodišče te države.

115. Vendar za to izrecno določitev pristojnosti v skladu s členom 5(2) Uredbe veljajo strogi formalni pogoji. S tem se skuša zagotoviti, da oseba, ki podpiše dogovor o izključni pristojnosti sodišča, pozna njegovo vsebino, vanj privoli in se zaveda njegovih posledic: prorogacija pristojnosti izbranih sodišč in derogacija pristojnosti sodišč zadnjega običajnega prebivališča zapustnika.

116. Člen 7(c) Uredbe določa tudi možnost, da stranke postopka (torej takega, ki že teče) izrecno sprejmejo pristojnost sodišča, ki je začelo postopek. V skladu s členom 9 je sodišče, ki je bilo izbrano na podlagi dogovora in ki že obravnava zadevo, pristojno tudi v razmerju do strank, ki dogovora niso sklenile, če se spustijo v postopek pred tem sodiščem, ne da bi ugovarjale njegovi pristojnosti.

117. V Uredbi ni drugih možnosti določitve pristojnosti. To, da se zainteresirana stranka, ki je bila obveščena o uvedbi zapuščinskega postopka, tega ni udeležila, ne pomeni njene molčeče privolitve v pristojnost sodišča, ki postopek vodi. Tudi izjava, ki jo zainteresirana stranka zunaj kakršnega koli postopka da glede svojih pravic ali obveznosti v zvezi z dedovanjem, nima takega učinka.

118. Zakonodajalec Unije v členih 5 in 7 ne določa enako strogih formalnih pogojev. V primeru iz zadnje navedene določbe postopek že poteka: zainteresirane osebe, ki so povabljene k udeležbi v njem in ki tedaj sprejmejo pristojnost sodišča, ki je začelo postopek, poznajo vse upoštevne elemente, da se njihova privolitev lahko šteje za informirano.

119. Vendar mora biti sprejetje pristojnosti izrecno, da se prepreči kakršen koli dvom o njegovem obstoju. Nacionalni zakonodajalec mora ob upoštevanju načel učinkovitosti in enakovrednosti določiti druge pogoje v zvezi s časom in obliko sprejetja pristojnosti v postopku, ki že teče.

b) V sporu o glavni stvari

120. Na podlagi podatkov iz predloga za sprejetje predhodne odločbe se zdi, da stranke niso sklenile dogovora o prenosu pristojnosti na litovska sodišča. Je pa mož zapustnice v Nemčiji enostransko izjavil, da se odpoveduje vsakršnim zahtevkom v zvezi z zapuščino, da privoljuje v pristojnost litovskih sodišč in da se noče udeležiti postopkov pred temi sodišči, ki tečejo v navedeni državi.

121. Upoštevna je lahko le druga od teh izjav, ker bi lahko ustrezala položaju, opisanemu v členu 7(c) Uredbe. Predložitveno sodišče mora glede na vsebino te izjave in zlasti obseg privolitve, ki je v njej izražen, ugotoviti, ali je res tako. Preveriti mora tudi preostale pogoje glede časa in oblike, ki so v pravnem redu njegove države določeni za to, da se na podlagi tovrstne izjave lahko prenese pristojnost v postopkih v teku.

122. V zvezi s sodno pristojnostjo, določeno na podlagi dogovora strank, se mi zdi primerno opozoriti, da se Uredba ne sme razlagati tako, da strankam preprečuje, da v državi članici, ki so jo izbrale, dedovanje uredijo zunaj okvira kakršnega koli spora, če je to v skladu z zakonodajo te države članice mogoče. To bi moralo veljati, tudi če pravo, ki se uporablja za dedovanje, ni pravo te države. To merilo, ki je jasno izraženo v uvodni izjavi 29 Uredbe, je lahko koristno za predložitveno sodišče.

V. Predlog

123. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanja za predhodno odločanje, ki jih je predložilo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (vrhovno sodišče, Litva) odgovori tako:

1. Člen 4 Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju ter preostale določbe v zvezi z običajnim prebivališčem zapustnika je treba razlagati tako, da je običajno prebivališče lahko samo eno.
2. Če je običajno prebivališče zapustnika v eni državi, drugi elementi, upoštevni za dedovanje, pa so v drugi državi ali drugih državah, je dedovanje čezmejno, zaradi česar se uporabi Uredba št. 650/2012.
3. Člen 3(2) in člen 4 Uredbe št. 650/2012 je treba razlagati tako, da se za notarja, ki ga ni mogoče šteti za „sodišče“ v smislu teh določb, pravila o pristojnosti iz te uredbe ne uporabljajo.
4. Člen 3(1)(i) Uredbe št. 650/2012 je treba razlagati tako, da nacionalno potrdilo o dedovanju, kakršno je to iz spora o glavni stvari, ki ga notar na predlog stranke v skladu z uradnim obrazcem izda po preveritvi resničnosti dejstev in izjav, ki so v njem navedene, pomeni „javno listino“ in ima v drugih državah članicah temu ustrezno dokazno moč.
5. Člen 22(2) Uredbe št. 650/2012 je treba razlagati tako, da mora izbira prava, ki je zapustnik ni izrecno navedel v izjavi, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, izhajati izključno iz določil takšnega razpolaganja.
6. Člen 83(4) Uredbe št. 650/2012 je treba razlagati tako, da se v primeru, da v oporočnem razpolaganju, napravljenem pred 17. avgustom 2015, ni navedbe o izbiri prava ali ta ne izhaja iz določil tega razpolaganja, pravo države, katere državljan je zapustnik, v skladu s katerim je navedeno oporočno razpolaganje veljavno, za dedovanje uporabi, ne da bi bilo treba preverjati, ali je bilo to pravo dejansko izbrano.
7. Člen 7(c) Uredbe št. 650/2012 je treba razlagati tako, da je izjava, ki jo zainteresirana stranka da zunaj postopka in s katero sprejme pristojnost sodišč za tekoči postopek, ki so ga pri njih začele druge stranke, enakovredna izrecni privolitvi v pristojnost teh sodišč, če ta izjava izpolnjuje pogoje glede oblike in časa, ki so zahtevani v skladu s postopkovnimi pravili prava države teh sodišč.